

بررسی فضاهای ذهنی در متون خبری روزنامه‌های ایران

حیات عامری^{۱*}، رضا خیرآبادی^{۲**} و معصومه خیرآبادی^{۳***}

۱- استادیار گروه زبان‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس

۲- استادیار سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

۳- دانشجوی دکتری زبان‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۲/۲۱؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۴/۲۹)

چکیده

این تحقیق، در چارچوب نظریه فضاهای ذهنی، اخبار منعکس شده توسط روزنامه‌های فارسی‌زبان را بررسی کرده است. مفهوم فضاهای ذهنی در معنی‌شناسی شناختی نخستین بار توسط فوکونیه (Fauconnier, 1985) مطرح شد. بعدها فوکونیه و ترنر (Fauconnier and Turner, 2002) آن را گسترش دادند و الگویی با عنوان نظریه «تلفیق مفهومی» ارائه کردند. فوکونیه در نظریه فضاهای ذهنی بر این باور است که معنی چیزی از پیش ساخته و قابل تعبیه در واژه نیست، بلکه حاصل کاربرد واقعی زبان در بافت است؛ بنابراین، انتظار می‌رود بر اساس ویژگی‌های زبانی و روابط موجود بین اجزاء، فضاهای ذهنی ایجاد شده توسط نویسندگان در متون قابل پیگیری باشد. در این تحقیق که به روش توصیفی و تحلیلی انجام شده، فضاهای ذهنی شش متن خبری برگرفته از دو روزنامه فارسی‌زبان که موضوعی واحد را از دیدگاه‌های متفاوت بیان کرده‌اند، تحلیل و بررسی شده است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که نویسندگان اخبار با استفاده از فضاهای ذهنی متفاوت، افکار و عقاید خود را به مخاطبان القا کرده و جریان انعکاس خبر را به سمتی هدایت می‌کنند که فضای پایه، یعنی تیترا خبری، بر مبنای آن شکل گرفته است. نتایج این تحقیق در تحلیل گفتمان‌های خبری کاربرد دارد.

کلیدواژه‌ها: معنی‌شناسی شناختی، نظریه فضاهای ذهنی، فضاها، پیش‌انگاری، خبر.

* E-mail: hayatameri@yahoo.com

** E-mail: rkheirabadi@gmail.com

*** E-mail: kheirabadi.m@gmail.com (نویسنده مسئول)

۱. مقدمه

زبان‌شناسی شناختی به مفاهیمی فراتر از ساختار ظاهری زبان توجه دارد و در جستجوی عملیات شناختی پیچیده‌ای است که در پشت صحنه، برای ایجاد دستور، مفهوم‌سازی و گفتمان رخ می‌دهد. در دیدگاه شناختی، مطالعه زبان به معنای مطالعه کاربرد آن است؛ به عبارت دیگر، شرکت کردن در هر فعالیت زبانی به معنی قرار گرفتن ناآگاهانه در شبکه‌های فرهنگی و شناختی‌ای است که به ایجاد ساختارها منتهی می‌شوند. معنی‌شناسی شناختی یعنی مطالعه معنا در درون ذهن انسان. معنا در این دیدگاه، از نوع کاربردی^۱ و بازنمودی^۲ است و باید در فرایندهای برخط^۳ تفکر و ارتباطات نمود پیدا کند. یکی از نظریات مطرح‌شده در معنی‌شناسی شناختی، نظریه «فضاهای ذهنی»^۴ فوکونیه (۱۹۹۴) است. صفوی (۱۳۸۳: ۳۷۹) هدف فوکونیه از معرفی این مفهوم را آشکار کردن چگونگی ارجاع دادن به مصداقی در جهان خارج از طریق اسامی، وصف‌های معرف و ضمائر می‌داند؛ به عبارت دیگر، معنی را در خود زبان ندانسته و زبان را چیزی شبیه به نوعی دستورالعمل^۵ برای ساختن و شکل‌بخشی به معنی معرفی می‌کند. علاوه بر این، فرایند ساخت معنی را فرایندی مبتنی بر گفتمان^۶ برمی‌شمرد، به طوری که جمله‌ای منفرد را نمی‌توان بدون در نظر گرفتن جملات قبل و بعد آن، به لحاظ معنایی، به‌طور دقیق و روشن تحلیل کرد. نظریه فضاهای ذهنی به عملکرد روان‌شناختی افراد در ساختن معنا توجه دارد.

فوکونیه (1: Fauconnier, 1997) ساخت معنا را بر اساس عملکردهای ذهنی پیچیده و سطح بالایی در نظر می‌گیرد که هنگام فکر کردن، برقراری ارتباط یا کنش^۷ در میان حوزه‌ها^۸ به کار می‌رود. هنگامی که افراد به‌منظور برقراری ارتباط از زبان استفاده می‌کنند، پیوسته از طریق اطلاعات زبانی و بافت‌های جاری حوزه‌هایی را ایجاد می‌کنند. فوکونیه به این حوزه‌ها، عنوان فضاها را اطلاق می‌کند. فضاهای ذهنی در ایجاد گفتمان‌های متفاوت و تفاسیر گوناگون تأثیرگذار هستند؛ بنابراین، تصور می‌شود این مفهوم در متون خبری نیز، همچون گفتمان‌های دیگر، کاربرد داشته باشد. در این تحقیق، فضاهای ذهنی اخبار منتشرشده به زبان فارسی در

قالب متون خبری بررسی شده است. به عبارت دیگر، به نحوه انعکاس یک خبر در دو فضای ذهنی متفاوت (انتقادکننده / تأییدکننده) توجه شده است.

۲. پیشینه پژوهش

تحقیقات قابل توجهی با موضوع فضاهای ذهنی انجام شده است که بیشتر، به بسط و توسعه این مفهوم از بعد نظری توجه داشته‌اند. به عنوان مثال، می‌توان از سویترز (Sweetser, 2000)، هاردر (Harder, 2003) برانت (brandt, 2005)، اوکلی و هوگارد (Oakley and Hougaard, 2008) نام برد. یکی از تحقیقاتی که به کاربرد این نظریه در تحلیل متن، به ویژه متون خبری پرداخته، گاورنوسکا و همکاران (Gawronska et al., 1999) است. در این تحقیق، فضاهای ذهنی هنگام خلاصه‌سازی اخبار، در مقایسه با ترجمه ماشینی، بررسی شده است. یا (Ya, 2001) فضاهای ذهنی را در ترجمه مورد توجه قرار داده و یوهانگ (Yuhong, 2002)، با استفاده از فضاهای ذهنی، ابهام واژگانی را مطالعه کرده است. لئو و گائو (Lio and Gao, 2010) بر پایه این نظریه به بررسی مفهوم «سوء تفاهم»^۱ پرداخته‌اند تا عملکرد شناختی این پدیده را در واکنش اجتماعی افراد نشان دهند. کیمنس (Kemenese, 2012) حرف تعریف را به عنوان نشانه دسترسی در زبان انگلیسی مورد توجه قرار داده و یانگ (Yang, 2015) ضرب‌المثل‌های زبان انگلیسی را بر اساس نظریه تلفیق مفهومی^۱ بررسی کرده است. در این تحقیق، بر تحلیل ساختار معنا و نیز سازوکار شناختی درک مفهوم ضرب‌المثل‌ها تأکید شده است. لینگ (ling, 2015) نیز ترجمه تیرهای خبری را از دیدگاه شناختی و به‌طور ویژه، در چارچوب نظریه تلفیق مفهومی بررسی کرده است.

از محدود پژوهشگران ایرانی که به تحقیق درباره کاربرد فضاهای ذهنی پرداخته‌اند، می‌توان به گلغام و علوی (۱۳۸۵) اشاره کرد. در این تحقیق، با بررسی نمودارهایی فرضی از چگونگی پردازش فضاها در ذهن انسان و روابط بین آنها، به معنی‌شناسی از زاویه کاربردهای ذهنی و روان‌شناختی نگریسته شده است. آقاگل‌زاده و عباسی (۱۳۹۱) نیز بر اساس نظریه فضاهای ذهنی، به بررسی وجه فعل در زبان فارسی پرداخته‌اند. قائمی‌نیا (۱۳۹۰) در فصل هفتم

کتاب *معناشناسی شناختی قرآن*، به کاربرد نظریه فضاهای ذهنی در تحلیل آیات قرآن پرداخته و فصل هشتم این کتاب را به نقش تلفیق مفهومی در معناشناسی قرآن اختصاص داده است.

۳. اصول نظری

این تحقیق بر اصول نظری معنی‌شناسی شناختی، به‌ویژه نظریه فضاهای ذهنی فوکونیه، بنا شده است. فوکونیه نخستین بار در کتاب *فضاهای ذهنی* (Fauconnier, 1985) این مفهوم را مطرح و در کتاب دیگر خود، *نگاشت‌ها در زبان و تفکر*^{۱۱} (idem, 1997)، نیز آن را دنبال کرد. بعدها فوکونیه و ترنر (Fauconnier, G. and M. Turner, 2002) با توسعه این نظریه، چارچوبی با عنوان «نظریه تلفیق مفهومی»^{۱۲} را ارائه کردند. به اعتقاد فوکونیه، ساختار معنایی حاصل دو فرایند است: الف- ایجاد فضاهای ذهنی؛ ب- ایجاد نگاشت‌هایی^{۱۳} در بین آن فضاها. روابط نگاشتی توسط بافت گفتمان محلی^{۱۴} هدایت می‌شوند؛ یعنی ساختار معنا همواره بافت‌بنیاد است. فوکونیه (Fauconnier, 1997: 11) فضاهای ذهنی را ساختارهایی جزئی تعریف می‌کند که هنگام اندیشیدن یا گفتگو، بسط و گسترش می‌یابند و طبقه‌بندی‌های جزئی از ساختارهای دانش و گفتمان را ایجاد می‌کنند. در این دیدگاه، فضاهای ذهنی معنا را به بخش‌ها یا بسته‌های^{۱۵} مفهومی تقسیم می‌کند.

نظریه فضاهای ذهنی به پدیده‌های پیچیده زبان شناختی همچون ساخت‌های شرطی، گفتمان درونه‌گیری شده^{۱۶} و پاره‌گفتارهایی می‌پردازد که تعبیر آن‌ها نیازمند تقسیم شناختی اجزا با استفاده از دانش بافتی است. به‌عنوان مثال، جمله «اگر پدرت بودم، الآن یک سیلی بهت می‌زدم» در بافت‌های متفاوت می‌تواند تعبیرهای مختلفی را ایجاد کند. در موقعیت اول، جمله بالا می‌تواند چنین تعبیر شود که منظور پرستار سخت‌گیر بودن پدر کودک است و در موقعیت دوم، سخت‌گیر نبودن پدر کودک را برساند؛ در موقعیت سوم نیز موضوع سخت‌گیر بودن یا نبودن مطرح نیست و منظور پرستار این است که اگر خودش نقش پدر کودک را داشت، او را تنبیه می‌کرد. نکته دیگری که از مثال بالا استنباط می‌شود، این است که هر یک از نگاشت‌ها معانی ضمنی متفاوتی را در خود دارد که نشان می‌دهد زاویه دید ما به مشارکت‌کنندگان چگونه است: انتقادی یا تأییدکننده. درنهایت، این مثال نشان می‌دهد که معنا در واژگان نیست،

بلکه در فرایندهای مفهومی‌ای قرار دارد که بین موقعیت‌های واقعی و تخیلی ارتباط ایجاد می‌کنند (Evans and Green, 2006: 368-370).

بر طبق این نظریه، برای تحلیل فضاهای ذهنی، برخی ساختارهای زبانی که فضاهاها^{۱۷} نام دارند ممکن است فضای ذهنی جدیدی ایجاد کنند یا مرکز توجه را به فضای دیگری تغییر دهند. فضاهاها می‌توانند عبارت‌های حرف اضافه‌ای، قیدها، رابطه‌ها^{۱۸} یا ترکیبات فاعل-فعل باشند که در داخل یک جمله درونه‌گیری شده‌اند. آنچه درباره فضاهاها اهمیت دارد این است که شنونده باید با استفاده از آن‌ها سناریویی فراتر از اکنون و اینجا ایجاد کند، حتی اگر این سناریو واقعی را بیان کند که در گذشته یا آینده، در مکان‌های دیگر یا در موقعیت‌های فرضی رخ داده باشند و یا عقاید و تصورات غیرواقعی را بیان کنند. همچنین، فضاهای ذهنی از اجزایی^{۱۹} تشکیل شده‌اند که یا ماهیت برخط دارند و یا از قبل، در نظام مفهومی موجود بوده‌اند. عبارت‌های اسمی^{۲۰} همچون نام‌ها، وصف‌های معرف^{۲۱} و ضمائر نمایانگر اجزا هستند. عبارت‌های اسمی می‌توانند تعابیر صریح یا ضمنی داشته باشند. به‌طور خلاصه، اسم‌های معرفه و اسم‌های خاص عبارت‌های اسمی دارای تعابیر صریح هستند و عبارت‌های اسمی دارای تعابیر ضمنی عبارت‌اند از: اسم‌های نکره و اسم‌های جمع. اسم‌های دارای تعابیر ضمنی معمولاً اجزای جدیدی به گفتمان وارد می‌کنند که پیش‌ازاین در متن ذکر نشده‌اند. از طرف دیگر، عبارت‌های اسمی دارای تعابیر صریح در وجه پیش‌فرض^{۲۲} ایفای نقش می‌کنند و به اجزایی ارجاع می‌دهند که در دسترس هستند. گفته می‌شود اجزای معرفی‌شده در پیش‌فرض گسترش‌یافته^{۲۳} و به فضاهای مجاور بسط پیدا می‌کنند. فرایند گسترش توسط اصل بهینگی^{۲۴} کنترل می‌شود. این اصل به اجزا اجازه می‌دهد که همراه با ویژگی‌ها و روابط حاکم در میان‌شان، در سرتاسر شبکه‌ای^{۲۵} از فضاهای ذهنی گسترش پیدا کنند، مگر اینکه اطلاعات گسترش‌یافته صریحاً با بعضی از اطلاعات جدیدی که در ادامه گفتمان پدیدار می‌شوند، تناقض داشته باشند. این اصل به بیکربندی فضاهای ذهنی قدرت می‌دهد که ساخت‌های پیچیده را با حداقل دستورالعمل‌های صریح تولید کند (همان: ۳۷۰-۳۷۱).

علاوه بر این، ساختار معنا درباره چگونگی برقراری ارتباط بین اجزای قرار گرفته در فضاهای ذهنی، به پردازش اطلاعات مبادرت می‌کند. فضاها، ویژگی‌های^{۲۶} اختصاص داده شده به اجزا و روابط^{۲۷} حاکم بین آن‌ها در یک فضای واحد را تعیین می‌کنند؛ به عنوان مثال، در جمله «در عکس، زن جادوگر سوار بر اسب تک شاخ است»^{۲۸}، عبارت حرف اضافه‌ای «در عکس» به عنوان یک فضاها، فضای ذهنی «عکس» را ایجاد کرده است. این نشان می‌دهد که فضای ذهنی با دنیای داخل عکس ارتباط دارد. در اینجا، دو جزء جدید معرفی شده‌اند: «زن جادوگر» و «تک شاخ» که هر دو معنای غیر صریح دارند. فضاهای ذهنی با داشتن ساختارهای دانش^{۲۹} یعنی قالب‌ها^{۳۰} و مدل‌های شناختی آرمانی^{۳۱} دارای ساختار داخلی^{۳۲} هستند. فضاها، اجزای معرفی شده، ویژگی‌ها و روابط انگیخته شده‌اند تا ساختار دانشی را که از پیش وجود داشته، به حرکت در آورند؛ بنابراین، در مثال مطرح شده فضاها برای به کار گرفتن قالب «عکس‌ها» به حرکت در آمده است. اجزای معرفی شده نیز برای به کار گرفتن قالب‌های مربوط به جادوگران، جادوگری و موجودات افسانه‌ای همچون تک شاخ به حرکت در آمده‌اند. در نهایت، عبارت «سوار بودن» رابطه‌ای را بین دو جزء بیان کرده و برای قالب «راندن» به حرکت در آمده است. قالب «راندن» دو نقش شرکت کننده را به همراه خود دارد: آنکه می‌راند و آنکه رانده می‌شود. به محض ایجاد یک فضای ذهنی، با فضاهای ذهنی دیگر ارتباط پیدا می‌کند و شبکه‌هایی را به وجود می‌آورد. در هر نقطه از گفتمان، یک فضای پایه وجود دارد که برای ساختن یک فضای ذهنی جدید در دسترس است (همان: ۳۷۲-۳۷۴).

اجزای هر فضای ذهنی از طریق رابطه‌ها^{۳۳} با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند و رابطه‌ها نیز نگاشت‌هایی را در بین مشارکین^{۳۴} ایجاد می‌کنند. مشارکین بر پایه عملکرد کاربردشناختی تعیین می‌شوند؛ به این ترتیب که هرگاه دو یا چند فضای ذهنی متفاوت دارای یک نقش کاربردی مرتبط باشند، به عنوان مشارکین در نظر گرفته می‌شوند. یکی از برجسته‌ترین انواع نقش کاربردی، هویت^{۳۵} است. به عنوان مثال، در رمان‌های فلمینگ (Fleming)، یک شخصیت جاسوس انگلیسی با دو نام معرفی شده است: جیمز باند و ۰۰۷ که نام رمزی اوست. نقش‌های کاربردی مرتبط با موجودیت‌هایی که به جیمز باند و ۰۰۷ ارجاع می‌دهند، هم مرجع هستند. به عبارت دیگر، هر دو نام به یک مرجع برمی‌گردند و با همدیگر زنجیره‌ای از ارجاع^{۳۶}

را ایجاد می‌کنند. اجزای متعلق به فضاهای ذهنی متفاوت که هم‌مرجع باشند با یک رابط هویتی به یکدیگر مربوط می‌شوند (همان، ۳۷۵).

آنچه باعث ارتباط عناصر همسان در فضاهای ذهنی می‌شود، اصل دسترسی^{۳۷} است که می‌تواند در مورد فضاهای ذهنی پیشین^{۳۸} و نیز فضاهای ذهنی پسین^{۳۹} به کار رود (راسخ مهند، ۱۳۹۳: ۱۲۵-۱۲۶).

۴. روش تحقیق

این تحقیق به روش توصیفی، در چارچوب نظریه فضاهای ذهنی، شش متن خبری متعلق به روزنامه‌های «ایران» (منتشرشده در تاریخ‌های ۹۴/۹/۷، ۹۴/۹/۹، ۹۴/۹/۲۲) و «کیهان» (منتشرشده در تاریخ‌های ۹۴/۹/۵، ۹۴/۹/۷، ۹۴/۹/۲۲) را تحلیل کرده است. در این تحلیل، فضاها، اجزا، ویژگی‌ها و روابط، شبکه‌ها، مشارکین و روابط به‌عنوان متغیرها در نظر گرفته شده‌اند. متن‌ها حول محور مذاکرات هسته‌ای و تأثیر آن بر روابط تجاری ایران با کشورهای غربی است. اخبار انتخاب‌شده به‌لحاظ مضمون با همدیگر یکسان‌اند و یک رویداد واحد را در قالب‌های متفاوت بیان می‌کنند. در اقتباس اخبار، هیچ‌گونه دخل و تصرفی انجام نشده و اصل امانت‌داری رعایت شده است. این دو روزنامه از روزنامه‌های باسابقه و تأثیرگذار در فضای رسانه‌ای کشور محسوب می‌شوند.

۵. بحث و بررسی

در این قسمت، شش متن خبری به‌صورت دوه‌دو با یکدیگر مقایسه و فضاهای ذهنی هر یک تحلیل می‌شود.

۱-۵. متن ۱: روزنامه ایران، دوشنبه ۹۴/۹/۹

۳۷۰ سرمایه‌گذار ایتالیایی در تهران (تیترا)

دو طرف در بی‌سابقه‌ترین مذاکره حول خودروسازی، خدمات بانکی و نفتی توافق کردند.

معاون وزیر بازرگانی ایتالیا: پس از برداشته شدن تحریم‌ها، ایتالیا می‌تواند ایران را به هشتمین تولیدکننده خودرو تبدیل کند.

اتحادیه بانک‌های ایتالیایی: با انجام توافق میان بانک‌های ایتالیا و ایران شرایط فعالیت تجار و تولیدکنندگان تسهیل می‌شود.

رئیس کمیته بین‌المللی صنعت ایتالیا: با همکاری خودروسازان ایرانی ۲ میلیون خودرو سواری، اتوبوس و کامیون تولید می‌شود. طرف ایتالیایی ۲۰۰ هزار ساختمان مسکونی می‌سازد و در نوسازی بافت فرسوده ایران سرمایه‌گذاری می‌کند.

۲-۵. متن ۲: روزنامه کیهان، پنج‌شنبه ۹۴/۹/۵

کمیسیون اروپا خبر داد:

افت ۱۱ درصدی تجارت ایران و اروپا پس از امضای برجام (تیترا)

مبادلات تجاری ایران و اروپا با وجود توافق هسته‌ای و رفت و آمد هیئت‌های متعدد تجاری اروپایی به تهران با کاهش ۱۱ درصدی مواجه شده است. به گزارش خبرگزاری تسنیم، آمارهای منتشرشده از سوی پایگاه خبری کمیسیون اروپا (یورواستات) نشان می‌دهد مبادلات تجاری ایران با اتحادیه اروپا در دو ماهه پس از امضای توافق جامع هسته‌ای افت قابل توجهی داشته است. ایران و گروه ۱+۵ در جولای ۲۰۱۵ به توافقی برای حل و فصل موضوع هسته‌ای ایران دست یافتند که اگرچه این توافق هنوز اجرایی نشده است، اما تحلیلگران انتظار داشتند جو مثبت ایجادشده در اثر این توافق بتواند مبادلات تجاری ایران با کشورهای اروپایی را افزایش دهد.

به‌رغم این توافق و با وجود رفت و آمدهای هیئت‌های متعدد اقتصادی اروپا به ایران، مبادلات تجاری ایران و اتحادیه اروپا در طی ماه‌های اوت و سپتامبر افت ۱۱ درصدی داشته است.

جدول ۱-۱ به مقایسه فضاهای ذهنی در دو متن برگرفته از روزنامه‌های ایران و کیهان در تاریخ‌های ۹۴/۹/۹ و ۹۴/۹/۵ می‌پردازد. موضوع هر دو متن وضعیت تجاری ایران پس از توافق هسته‌ای و اجرای برجام است:

جدول ۱-۱: مقایسه فضاهای ذهنی در دو متن با موضوع تجارت پس از برجام

<p>بررسی فضاهای ذهنی متن ۲ (روزنامه کیهان)</p>	<p>بررسی فضاهای ذهنی متن ۱ (روزنامه ایران)</p>
<p>فضاسازها:</p> <p>- عبارت‌های حرف اضافه‌ای: به تهران، با کاهش ۱۱ درصدی، از سوی پایگاه خبری کمیسیون اروپا، به رغم این توافق، با وجود رفت و آمدهای هیئت‌های متعدد، در طی ماه‌های اوت و سپتامبر، پس از امضای برجام.</p> <p>- قیدها: -</p> <p>- ساخت‌های شرطی و متممی: -</p> <p>- ترکیبات فاعل- فعل: کمیسیون اروپا خبر داد، به گزارش خبرگزاری تسنیم، تحلیل‌گران انتظار داشتند.</p>	<p>فضاسازها:</p> <p>- عبارت‌های حرف اضافه‌ای: در تهران / در بی‌سابقه‌ترین مذاکره / با همکاری خودروسازان ایرانی.</p> <p>- قیدها: -</p> <p>- ساخت‌های شرطی و متممی: پس از برداشته شدن تحریم‌ها / با انجام توافق میان بانک‌های ایران و ایتالیا.</p> <p>- ترکیبات فاعل- فعل: معاون وزیر بازرگانی ایتالیا (گفت) / (به گفته) اتحادیه بانک‌های ایتالیایی / رئیس بین‌المللی صنعت ایتالیا (اظهار داشت).</p>
<p>اجزا (گروه‌های اسمی):</p> <p>- وصف‌های معرف: کمیسیون اروپا، دو طرف، هیئت‌های تجاری اروپایی،</p>	<p>اجزا (گروه‌های اسمی):</p> <p>- وصف‌های معرف: سرمایه‌گذار ایتالیایی / دو طرف / معاون وزیر بازرگانی</p>

<p>گروه ۱+۵</p> <p>- نام‌های خاص: ایران، اروپا، اتحادیه اروپا</p> <p>- ضمائر: -</p>	<p>ایتالیا/ اتحادیه بانک‌های ایتالیایی / رئیس بین‌المللی صنعت ایتالیا/ خودروسازان ایرانی / طرف ایتالیایی / تجار / تولیدکنندگان.</p> <p>- نام‌های خاص: ایتالیا/ ایران/ تهران.</p> <p>- ضمائر: -</p>
<p>ویژگی‌ها (اجزای جدید) و روابط (گروه‌های فعلی):</p> <p>افت ۱۱ درصدی = پیش فرض / معرفی طرح‌واره (فراخوانده شده تا قالب افت روابط تجاری را به جریان بیندازد)</p> <p>- ویژگی‌ها: (= اجزای جدید)</p> <p>۱- تجارت / ۲- ایران / ۳- اروپا / ۴- برجام</p> <p>- روابط: افت کردن (تجارت بین ایران و اروپا) / امضا کردن (برجام)</p>	<p>ویژگی‌ها (اجزای جدید) و روابط (گروه فعلی):</p> <p>در بی سابقه‌ترین مذاکره = پیش فرض / معرفی طرح‌واره (فراخوانده شده تا قالب مذاکره را به جریان بیندازد)</p> <p>- ویژگی‌ها: (= اجزای جدید)</p> <p>۱- خودروسازی / ۲. خدمات بانکی / ۳- خدمات نفتی</p> <p>- روابط: توافق کردند (رابطه بین اجزای معرفی شده را برقرار می‌کند)</p>
<p>شبکه‌ها:</p> <p>فضای پایه = افت کردن ۱۱ درصدی تجارت بین ایران و اروپا</p> <p>فضاهای بعدی ۱: افت تجارت بین ایران و اروپا</p>	<p>شبکه‌ها:</p> <p>فضای پایه = توافق کردن حول خودروسازی، خدمات بانکی و نفتی</p> <p>فضای بعدی ۱: برداشته شدن تحریم‌ها و تبدیل شدن ایران به هشتمین تولیدکننده</p>

	<p>خودرو</p> <p>فضای بعدی ۲: تسهیل شدن فعالیت تجار و تولیدکنندگان</p> <p>فضای بعدی ۳: تولید ۲ میلیون خودرو سواری، اتوبوس و کامیون / سرمایه‌گذاری کردن برای نوسازی بافت فرسوده ایران.</p>
<p>مشارکین و رابطه‌ها:</p> <p>دانش پیش‌زمینه‌ای: روابط تجاری ایران و اروپا در سطح مطلوبی بوده است / توافق هسته‌ای انجام شده است (برجام امضا شده است).</p> <p>- مشارکین: ایران، اروپا، هیئت‌های متعدد تجاری اروپایی</p> <p>- رابطه‌ها: ارتباط بین تجارت با مبادلات تجاری که از طریق بافت مشخص می‌شود.</p>	<p>مشارکین و رابطه‌ها:</p> <p>دانش پیش‌زمینه‌ای: تحریم‌هایی علیه ایران وجود داشته است / مذاکراتی برای برداشتن تحریم‌ها انجام شده است.</p> <p>- مشارکین: دو طرف، ایران، ایتالیا.</p> <p>- رابطه‌ها: ارتباط بین دو طرف با ایران و ایتالیا که از طریق بافت مشخص می‌شود.</p>

همان‌گونه که جدول ۱-۱ نشان می‌دهد، فضاسازهای هر دو متن عبارت‌های حرف اضافه‌ای، ساخت‌های شرطی و متممی و ترکیبات فاعل-فعل را دربر گرفته و از قیود استفاده نشده است. اجزا نیز عمدتاً شامل وصف‌های معرف و نام‌های خاص‌اند و از ضمائر استفاده نشده است. در متن ۱، به‌طور مشخص، ویژگی‌ها بر سه موضوع «خودروسازی»، «خدمات نفتی» و «خدمات بانکی» متمرکز شده‌اند؛ در حالی که متن ۲ «ایران»، «اروپا»، «تجارت» و «برجام» را برگزیده است. همچنین، در متن ۱ گروه فعلی «توافق کردن»، با بار معنایی مثبت،

روابط بین اجزا را برقرار کرده است؛ حال آنکه در متن ۲، گروه فعلی «امضاء کردن» با گروه فعلی «افت کردن» همراه شده که دارای بار معنایی منفی است؛ بنابراین، فضای پایه در متن ۱ به دلیل فعل مثبت «توافق کردن» زمینه بروز فضاهای مثبت بعدی با گروه‌های فعلی دارای بار مثبت همچون «برداشته شدن تحریم‌ها» و «تسهیل شدن فعالیت تجار» را فراهم کرده است. در مقابل، متن ۲ با گزینش فعل منفی «افت کردن» در فضای پایه، زمینه بروز فضاهای منفی را ایجاد کرده است.

۳-۵. متن ۳: روزنامه ایران، شنبه ۹۴/۹/۷

«آمانو» نبود انحراف هسته‌ای ایران را تأیید کرد (تیترا)

گزارش نهایی «آژانس» درباره ایران این هفته منتشر می‌شود.

عراقچی: تعهدات لازم از ۱+۵ گرفته شده است.

معاون ظریف پنجشنبه شب در یک برنامه تلویزیونی درباره تأثیر بسته شدن پرونده موسوم به «پی‌ام‌دی» و نیز میزان تعهد کشورهای عضو گروه ۱+۵ به اجرای برجام توضیح داد. عباس عراقچی در ابتدا اجرای تعهدات مهم و اساسی ایران در برجام را به بسته شدن کامل پرونده موسوم به «پی‌ام‌دی» منوط دانست و در خصوص اعلام نظر آمانو در گزارش نهایی گفت: «آمانو در موضعی نیست که «پی‌ام‌دی» را ببندد چراکه تصمیم‌گیری بر عهده شورای حکام است و وی تنها باید یافته‌ها و ارزیابی خود را ارائه دهد.» عراقچی تصریح کرد: «اگر گزارش به گونه‌ای باشد که پرونده بسته نشود، به این معنی است که فعالیت‌های ما دنبال نخواهد شد. فروش اورانیوم و ادامه برجام به این موضوع وابسته است و اگر پی‌ام‌دی بسته نشود، برجام متوقف می‌شود.»

۴-۵. متن ۴: روزنامه کیهان، شنبه ۹۴/۹/۷

آژانس دبه کرد؛ پیش‌بینی‌ها درست بود (تیترا)

با وجودی که از ماه‌ها پیش منتقدان خواستار آن بودند تا زمانی که ابعاد ادعایی نظامی برنامه هسته‌ای ایران - پی‌ام‌دی - از سوی آژانس خاتمه نیافته باشد، روند اجرای برجام از سوی ایران آغاز نشود، این خواسته از سوی دولت مورد بی‌مهری و بی‌توجهی قرار گرفت تا آنجا که آمانو، رئیس آژانس، اعلام کرد پی‌ام‌دی مختومه نخواهد شد و نمی‌توان تضمینی برای صلح آمیز بودن برنامه‌های هسته‌ای ایران ارائه کرد!

منتقدان از ماه‌ها قبل بر این نکته تأکید داشتند که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به دلیل ماهیت وابسته آن و نیز طرف غربی غیرقابل اعتماد هستند و نباید فرایند اجرای برجام از سوی ایران پیش از انجام تعهدات طرف غربی و نیز خاتمه یافتن موضوع پی‌ام‌دی آغاز شود. این پیشنهادات دلسوزانه از سوی دولت مورد اعتنا قرار نگرفت تا آنجا که آمانو، رئیس آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، به صراحت از خاتمه یافتن پی‌ام‌دی سخن گفت و تأکید کرد گزارش آژانس درباره ابعاد نظامی برنامه هسته‌ای ایران نه سیاه است و نه سفید!

جدول ۲-۱ به مقایسه فضاهای ذهنی در دو متن برگرفته از روزنامه‌های ایران و کیهان در تاریخ ۹۴/۹/۷ می‌پردازد. موضوع هر دو متن اجرایی شدن یا نشدن برجام است:

جدول ۲-۱: مقایسه فضاهای ذهنی در دو متن با موضوع اجرایی شدن یا نشدن برجام

بررسی فضاهای ذهنی متن ۴ (روزنامه کیهان)	بررسی فضاهای ذهنی متن ۳ (روزنامه ایران)
<p>فضاسازها:</p> <p>- عبارت‌های حرف اضافه‌ای: با وجودی که، از ماه‌ها پیش، از سوی آژانس، از سوی ایران، از سوی دولت، تا آنجا که، به دلیل ماهیت وابسته آن، پیش از انجام تعهدات</p>	<p>فضاسازها:</p> <p>- عبارت‌های حرف اضافه‌ای: درباره ایران، در یک برنامه تلویزیونی. - قیدها: این هفته، پنجشنبه شب. - ساخت‌های شرطی و متممی: عباس عراقچی در ابتدا اجرای تعهدات ... را</p>

<p>طرف غربی.</p> <p>- قیدها: به صراحت،</p> <p>- ساخت های شرطی و متممی: تا زمانی که ابعاد ادعایی ... روند اجرای برجام از سوی ایران آغاز نشود.</p> <p>- ترکیبات فاعل- فعل: منتقدان خواستار آن بودند ...، آمانو اعلام کرد، منتقدان تأکید داشتند، آمانو به صراحت از خاتمه نیافتن پی‌ام‌دی سخن گفت و تأکید کرد.</p>	<p>به بسته شدن کامل پرونده ... منوط دانست، اگر گزارش به گونه‌ای باشد که ... به این معنی است که...، اگر پی‌ام‌دی بسته نشود ... برجام متوقف می‌شود.</p> <p>- ترکیبات فاعل- فعل: اعلام نظر آمانو در گزارش نهایی، عراقچی تصریح کرد.</p>
<p>اجزا:</p> <p>- وصف های معرف: برنامه هسته‌ای ایران، آژانس، برجام، دولت، طرف غربی، رئیس آژانس بین‌المللی انرژی اتمی.</p> <p>- اسم های خاص: ایران، آمانو</p> <p>- ضمائر: -</p>	<p>اجزا:</p> <p>- وصف های معرف: گروه ۱+۵، معاون ظریف، کشورهای عضو گروه ۱+۵، پرونده موسوم به پی‌ام‌دی، شورای حکام.</p> <p>- نام های خاص: آمانو، عراقچی.</p> <p>- ضمائر: وی، خود، ما.</p>
<p>ویژگی ها (اجزای جدید) و روابط (گروه فعلی):</p> <p>با وجودی که از ماه‌ها پیش = پیش فرض / معرفی طرح‌واره (فراخوانده شده تا قالب مختومه اعلام</p>	<p>ویژگی ها (اجزای جدید) و روابط (گروه فعلی):</p> <p>پنجشنبه شب در یک برنامه تلویزیونی = پیش فرض / معرفی طرح‌واره (فراخوانده شده تا قالب توضیحات</p>

<p>نشدن پی‌ام‌دی را به جریان بیندازد.) - ویژگی‌ها:</p> <p>۱- منتقدان / ۲. پی‌ام‌دی / ۳- آژانس / ۴- برجام / ۵- ایران / ۶- دولت - روابط: خواستار شدن (منتقدان) / خاتمه نیافتن (پی‌ام‌دی) / آغاز نشدن (برجام) / مورد بی‌مهری و بی‌توجهی قرار دادن (خواسته‌های منتقدان)</p>	<p>عراقچی دربارهٔ ادامهٔ برجام را به جریان بیندازد.) - ویژگی‌ها:</p> <p>۱- پروندهٔ موسوم به پی‌ام‌دی / ۲. کشورهای عضو گروه ۱+۵ / ۳- برجام - روابط: بسته شدن (پرونده) / تعهد کردن (کشورهای عضو...) / اجرای (برجام)</p>
<p>شبکه‌ها:</p> <p>فضای پایه = دبه کردن آژانس و درست بودن پیش‌بینی‌های منتقدان فضای بعدی ۱: منتقدان خواستار آغاز نشدن روند اجرای برجام از سوی ایران بودند تا زمانی که پی‌ام‌دی متوقف نشده باشد.</p> <p>فضای بعدی ۲: دولت به خواستهٔ منتقدان توجه نکرده است و آمانو نیز اعلام کرده است که پروندهٔ پی‌ام‌دی مختومه نخواهد شد.</p>	<p>شبکه‌ها:</p> <p>فضای پایه = توضیح دادن عراقچی دربارهٔ بسته شدن پرونده پی‌ام‌دی و میزان تعهد کشورهای ۱+۵ بر اجرای برجام</p> <p>فضای بعدی ۱: عباس عراقچی شرط اجرای برجام را بسته شدن پرونده موسوم به پی‌ام‌دی دانسته است.</p> <p>فضای بعدی ۲: عراقچی گفته است که تصمیم‌گیری برای بسته شدن پروندهٔ پی‌ام‌دی بر عهدهٔ شورای حکام است، نه آمانو.</p> <p>فضای بعدی ۳: اگر گزارش آمانو منجر به بسته شدن پروندهٔ پی‌ام‌دی</p>

	نشود، برجام متوقف می شود.
<p>مشارکین و رابطها:</p> <p>دانش پیش زمینه‌ای: پرونده نظامی هسته‌ای ایران موسوم به پی‌ام‌دی بسته نشده است.</p> <p>- مشارکین: آژانس، منتقدان، ایران، دولت، آمانو، طرف غربی.</p> <p>- رابطها: رابطه این خواسته با آنچه منتقدان خواستار آن شده بودند / آژانس با آمانو که از طریق بافت مشخص می شود.</p>	<p>مشارکین و رابطها:</p> <p>دانش پیش زمینه‌ای: آمانو درباره برنامه هسته‌ای ایران گزارش داده است.</p> <p>- مشارکین: آمانو، ایران، عراقچی، کشورهای عضو گروه ۱+۵.</p> <p>- رابطها: ارتباط بین معاون ظریف با عراقچی / آمانو با آژانس / ما با ایران که از طریق بافت مشخص می شود.</p>

همان گونه که جدول ۱-۲ نشان می دهد، علاوه بر عبارت های حرف اضافه‌ای، ساخت های شرطی و متممی، ترکیبات فاعل- فعل و قیود نیز به عنوان فضا ساز استفاده شده است. در متن ۳، علاوه بر وصف های معرف و نام های خاص، ضمائر نیز به عنوان اجزا به کار رفته اند. در متن ۳، از سه ویژگی «پرونده موسوم به پی‌ام‌دی»، «کشورهای عضو گروه ۱+۵» و «برجام» استفاده شده است که توسط سه فعل «بسته شدن»، «تعهد کردن» و «اجرا کردن» با یکدیگر ارتباط دارند. از سوی دیگر، متن ۴ ویژگی های بیشتری همچون «منتقدان»، «پی‌ام‌دی»، «آژانس»، «برجام»، «ایران» و «دولت» را انتخاب کرده که توسط افعال «خواستار شدن»، «خاتمه نیافتن»، «آغاز نشدن» و «مورد بی مهری و بی توجهی قرار گرفتن» با یکدیگر ارتباط دارند. در متن ۳، گروه های فعلی با ساختار مثبت به کار رفته اند؛ در حالی که متن ۲ گروه های فعلی را برگزیده است که به لحاظ ساختاری منفی هستند؛ بنابراین، فضای پایه در متن ۳ زمینه بروز فضاهای مثبت بعدی را فراهم کرده، حال آنکه متن ۴، با گزینش افعال منفی، زمینه ایجاد فضاهایی از نوع دیگر را آماده کرده است.

۵-۵. متن ۵: روزنامه ایران، یکشنبه ۹۴/۹/۲۲

رئیس مجلس: با تصمیم آژانس مسیر اجرای برجام هموار می‌شود (تیترا)

رئیس مجلس شورای اسلامی با اشاره به روند اجرای برجام و گزارش اخیر آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، گفت: مسائلی در جریان توافق هسته‌ای وجود دارد که مربوط به هفته آینده است؛ از این رو، اگر آژانس تصمیم مناسب را در این حوزه اتخاذ کند، مسیر برای اجرای برجام هموارتر می‌شود. به گزارش خانه ملت، علی لاریجانی در مسجد حضرت علی (ع) قم، با بیان اینکه مشکلات کشور همه به علت تحریم نبوده بلکه قسمتی از مشکلات به علت مدیریت ناصحیح ایجاد شده‌اند که به طور حتم با مدیریت مناسب و صحیح و همبستگی مردم حل خواهد شد، اضافه کرد: در دو سال اخیر، در جریان مذاکرات تلاش شد تا مشکل کشور حل شود و ثمره نخست آن توافق هسته‌ای بود که این موضوع در مجلس هم به تصویب رسید و امیدوارم در مسیر اجرا نیز با عنایت خداوند توفیقات مهمی به دست آید. وی همچنین افزود: با توجه به پیش رو داشتن بررسی لوایح بودجه سال ۹۵ کل کشور و برنامه ششم توسعه، به دولت گفته شده که محور اصلی این لوایح باید مسئله اقتصاد مقاومتی و مهم‌ترین پیام دستاورد این دو لایحه باید موضوع حمایت از تولید باشد.

۵-۶. متن ۶: روزنامه کیهان، شنبه ۹۴/۹/۲۲

رئیس جمهور مؤدب آمریکا به برجام لگد زد!

اعضای مجلس نمایندگان آمریکا با هماهنگی کاخ سفید طرحی را تصویب کردند که نتیجه آن تحریم تجاری ایران خواهد بود و عملاً نقض مفاد برجام است.

مجلس نمایندگان آمریکا روز سه‌شنبه به بهانه مقابله با تهدید تروریسم، طرحی را تصویب کرد که در صورت تبدیل به قانون، سفر افرادی را که اخیراً در یکی از چهار کشور ایران، عراق، سوریه و سودان حضور داشته‌اند به آمریکا محدود می‌کند. این طرح با ۴۰۷ رأی مثبت در برابر تنها ۱۹ رأی منفی به تصویب رسید.

بر اساس این طرح، شهروندان ۳۸ کشور «دوست آمریکا» که مطابق قوانین این کشور در حال حاضر بدون اخذ رواید تا سقف ۹۰ روز می‌توانستند وارد خاک آمریکا شوند، در صورتی که در ۵ سال گذشته به ایران، سوریه، عراق یا سودان سفر کرده باشند، بایستی مورد بررسی قرار گیرند.

جدول ۳-۱ به مقایسه فضاهای ذهنی در دو متن برگرفته از روزنامه‌های ایران و کیهان در تاریخ ۹۴/۹/۲۲ می‌پردازد. موضوع هر دو متن احتمال یا عدم احتمال توافق هسته‌ای است:

جدول ۳-۱: مقایسه فضاهای ذهنی در دو متن با موضوع احتمال یا عدم احتمال توافق هسته‌ای

بررسی فضاهای ذهنی متن ۶ (روزنامه کیهان)	بررسی فضاهای ذهنی متن ۵ (روزنامه ایران)
<p>فضاسازها:</p> <p>- عبارت‌های حرف اضافه‌ای: با هماهنگی کاخ سفید، به بهانه مقابله با تهدید تروریسم، در یکی از چهار کشور ایران، عراق، سوریه و سودان، با ۴۰۷ رأی مثبت، بر اساس این طرح، در حال حاضر، بدون اخذ رواید، تا سقف ۹۰ روز. - ساخت‌های متممی و شرطی: در صورت تبدیل به قانون، در صورتی که در ۵ سال گذشته ... - قیدها: عملاً، روز سه‌شنبه.</p>	<p>فضاسازها:</p> <p>- عبارت‌های حرف اضافه‌ای: با تصمیم آژانس، با اشاره به روند اجرای برجام، در جریان توافق هسته‌ای، برای اجرای برجام، به گزارش خانه ملت، در مسجد حضرت علی اصغر (ع) قم، با بیان اینکه، به‌طور حتم، با مدیریت مناسب، در دو سال اخیر، در جریان مذاکرات، در مسیر اجرا، با عنایت خداوند، با توجه به پیش رو داشتن بررسی لوایح بودجه. - ساخت‌های شرطی و متممی: اگر آژانس تصمیم مناسب را ... مسیر اجرای برجام.... - قیدها: هفته آینده</p>

	<p>- ترکیبات فاعل- فعل: رئیس مجلس شورای اسلامی ... گفت، (به گزارش) خانه ملت، علی لاریجانی با بیان این که... اضافه کرد، وی همچنین افزود....</p>
<p>اجزا:</p> <p>- وصف‌های معرف: رئیس جمهور مؤدب، اعضای نمایندگان مجلس آمریکا، کاخ سفید، کشورهای دوست آمریکا.</p> <p>- نام‌های خاص: آمریکا، ایران، عراق، سوریه، سودان.</p>	<p>اجزا:</p> <p>- وصف‌های معرف: رئیس مجلس شورای اسلامی، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، آژانس، دولت.</p> <p>- نام‌های خاص: علی لاریجانی.</p>
<p>ویژگی‌ها و روابط:</p> <p>با هماهنگی کاخ سفید = پیش فرض / معرفی طرح‌واره (به حرکت درآمده تا قالب نقض کردن برجام را بیان کند)</p> <p>- ویژگی‌ها: (= اجزای جدید)</p> <p>۱- طرح / ۲. روابط تجاری ایران / ۳- برجام</p> <p>- روابط: تصویب کردن / تحریم کردن / نقض کردن (رابطه بین اجزای معرفی شده را برقرار می‌کند).</p>	<p>ویژگی‌ها و روابط:</p> <p>با تصمیم آژانس = پیش فرض / معرفی طرح‌واره (به حرکت درآمده تا قالب اجرای برجام را بیان کند).</p> <p>- ویژگی‌ها: (= اجزای جدید)</p> <p>۱- گزارش اخیر آژانس / ۲. مسیر اجرای برجام.</p> <p>- روابط: تصمیم گرفتن / هموار شدن (رابطه بین اجزای معرفی شده را برقرار می‌کند).</p>
<p>شبکه‌ها:</p> <p>فضای پایه = بی‌اعتنایی رئیس جمهور</p>	<p>شبکه‌ها:</p> <p>فضای پایه = هموار شدن مسیر اجرای</p>

<p>آمریکا به برجام</p> <p>فضای بعدی ۱: تصویب طرحی توسط مجلس نمایندگان آمریکا با هماهنگی کاخ سفید برای تحریم تجاری ایران، یعنی نقض برجام</p> <p>فضای بعدی ۲: اگر این طرح به قانون تبدیل شود، سفر کردن به آمریکا برای افرادی که در کشورهای ایران، عراق، سوریه و سودان حضور داشته‌اند، محدود خواهد شد.</p>	<p>برجام با تصمیم آژانس</p> <p>فضای بعدی ۱: اگر آژانس هفته آینده تصمیم درستی بگیرد، مسیر اجرای برجام هموار می‌شود.</p> <p>فضای بعدی ۲: علی لاریجانی در مسجد حضرت علی‌اصغر (ع) قم گفت مشکلات کشور همه به علت تحریم نبوده بلکه قسمتی از مشکلات ناشی از مدیریت ناصحیح بوده است.</p> <p>فضای بعدی ۳: در دو سال اخیر در جریان مذاکرات سعی شد مشکلات کشور حل شود و توافق هسته‌ای اولین ثمره آن است که مجلس هم آن را تصویب کرده است.</p> <p>فضای بعدی ۴: علی لاریجانی گفت با توجه به پیش رو داشتن لوایح بودجه سال ۹۵ و برنامه ششم توسعه، از دولت خواسته شده تا اقتصاد مقاومتی را در نظر بگیرد و از تولید حمایت کند.</p>
<p>مشارکین و روابطها:</p> <p>دانش پیش‌زمینه‌ای: طرحی توسط مجلس نمایندگان آمریکا تصویب شده که به معنای بی‌اعتنایی به برجام است.</p>	<p>مشارکین و روابطها:</p> <p>دانش پیش‌زمینه‌ای: آژانس بین‌المللی انرژی اتمی قبلاً گزارشی را ارائه کرده است/ قرار است آژانس</p>

<p>- مشارکین: اعضای مجلس نمایندگان آمریکا، کاخ سفید، ایران. - روابطها: ارتباط بین «طرحی» با «برجام» که از طریق بافت مشخص می‌شود.</p>	<p>بین‌المللی انرژی اتمی هفته آینده گزارشی را ارائه کند. - مشارکین: آژانس بین‌المللی انرژی اتمی / اجراکنندگان برجام - روابطها: از «مسائلی» در بافت رفع ابهام می‌شود.</p>
--	--

همان‌گونه که جدول ۱-۳ نشان می‌دهد، در متن ۵، از عبارات‌های حرف اضافه‌ای، ساخت‌های شرطی و متممی، ترکیبات فاعل- فعل و قیود به‌عنوان فضا‌ساز استفاده شده است. در متن ۶، ترکیبات فاعل- فعل به‌عنوان فضا‌ساز به کار نرفته‌اند. در هر دو متن، اجزا شامل وصف‌های معرف و نام‌های خاص هستند. در متن ۵، از ویژگی‌های «گزارش اخیر آژانس» و «مسیر اجرای برجام» استفاده شده که توسط افعال «تصمیم گرفت» و «هموار شدن» با یکدیگر ارتباط دارند. در متن ۶، ویژگی‌های «طرح»، «روابط تجاری ایران» و «برجام» انتخاب شده که توسط افعال «تصویب کردن»، «تحریم کردن» و «نقض کردن» با یکدیگر ارتباط دارند. در متن ۵، گروه‌های فعلی با ساختار مثبت به کار رفته‌اند، در حالی که متن ۶ گروه‌های فعلی دارای بار معنایی منفی را به کار برده است؛ بنابراین، فضای پایه در متن ۵، زمینه بروز فضا‌های مثبت بعدی را فراهم کرده است؛ حال آنکه متن ۶ با گزینش افعال دارای بار معنایی منفی، زمینه ایجاد فضا‌های منفی بعدی را آماده کرده است.

۶. نتیجه‌گیری

تحلیل متن‌های بررسی شده نشان می‌دهد که فضا‌های ذهنی متفاوت در ایجاد گفتمان‌های خبری تأییدکننده و انتقادکننده کاربرد قابل توجهی دارند؛ به‌طوری که با استفاده از نظریه فضا‌های ذهنی، سوگیری‌های نویسندگان متون خبری دو روزنامه ایران و کیهان، درباره موضوع برجام، قابل ردیابی و مشهود است. در دیدگاه موافق، فضاها بیشتر مطمئن،

امیدوارکننده و روبه‌جلو ترسیم شده‌اند؛ حال آنکه در دیدگاه مخالف، فضاسازی‌ها در جهت ایجاد تردید، ابهام و تیرگی و همراه با اما و اگرهای زیاد بوده است. نکته جالب توجه این است که تیتراژی خبری، به عنوان فضای پایه، غالباً سوگیری نویسنده خبر را نمایان کرده و فضاهای بعدی در جهت تقویت و اثبات آن به کار گرفته شده‌اند. بررسی زبان خبر و تحلیل زبان‌شناختی اخبار رسانه‌ها، از دو منظر، رهیافت‌های نظری و کاربردی به همراه دارد: اول اینکه به خبرنگاران و فعالان رسانه در بیان صحیح‌تر و رساتر پیام خود یاری می‌رساند و از سوی دیگر، با مطالعه ویژگی‌های زبان‌شناختی اخبار، می‌توان تحولات زبانی و ایدئولوژی‌ها و روابط قدرت حاکم بر جوامع و گفتمان‌ها را بررسی کرد. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که نظریه فضاهای ذهنی می‌تواند به عنوان یک الگو در تحلیل متون خبری مورد توجه گفتمان‌کاوان قرار بگیرد.

منابع

- آقاگل زاده، فردوس و زهرا عباسی. (۱۳۹۱). «بررسی وجه فعل در زبان فارسی بر پایه نظریه فضاهای ذهنی». *ادب پژوهی*. شماره ۲۰. ۱۳۵-۱۵۴.
- راسخ مهند، محمد. (۱۳۹۳). *درآمدی بر زبان‌شناسی شناختی*. تهران: سمت.
- صفوی، کورش. (۱۳۸۳). *درآمدی بر معنی‌شناسی*. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و هنر اسلامی.
- قائم‌نیا، علیرضا. (۱۳۹۰). *معناشناسی شناختی قرآن*. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- گلفام، ارسلان و فاطمه علوی. (۱۳۸۵). «نگاهی به معناشناسی فضاهای ذهنی». *فصلنامه علوم انسانی دانشگاه الزهراء (س)*. شماره ۶۳ و ۶۴. ۲۰۹-۲۳۲.
- Brandt, P.A. (2005). Mental Spaces and Cognitive Semantics *Journal of Pragmatics*. 37. 1578- 1594.
- Fauconnier, G. (1985). *Mental Spaces*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- . (1997). *Mappings in Thought and Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fauconnier, G. and M. Turner. (2002). *The Way We Think*. New York: Basic Books.

- Gawronska, B., Jakobsson, D. I., and Anttila, J. (1999). Mental spaces, space builders and bilingual summarization of news reports . *Proceedings of the 8th International Conference on Theoretical and Methodological Issues in Machine Translation (TMI 99)*. Chester, England. 1-10.
- Harder, P. (2003). Mental spaces: Exactly when do we need them? . *Cognitive Linguistics*. 14 (1). 91° 96.
- Evans, V and Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh University Press, Edinburgh: Edinburgh.
- Kemense, A. (2012). The Definite Article Regarded as Marker of Accessibility between Mental Spaces . *Acta Universitatis Sapientiae, Philosophica*. 4(2). 290-295.
- Ling, H. (2015). A Study on News Headline Translation from the Cognitive Perspective-Based on Conceptual Blending Theory *English Language and Literature Studies*. 5(4). 82-86.
- Lio, H. and Gao, Y. (2010). Mental Space Theory and Misunderstanding . *English Language Teaching*. 3(4). 75-86.
- Oakley, T. and Hougaard, A. (2008). Mental spaces and discourse analysis . In Oakley T., Hougaard A. (eds.). *Mental Spaces in Discourse and Interaction*. Amsterdam; Philadelphia: J. Benjamins Publishing. 1-26.
- Sweetser, E. (2000). Blended spaces and performativity . *Cognitive Linguistics*. 11. 3-4. 305-333.
- Yang, Y. X. (2015). The explanatory power of conceptual integration theory for English proverbs . *Studies in Literature and Language*. 11 (3). 52-56.
- Yuhong Liu. (2002). Mental space theory and lexical ambiguities *Foreign Language Research*. 108. 34-41.
- Ya Sun. (2001). Mental space theory and translation *Shanghai Journal of Translators for Science and Technology*. 4. 16-19.

پی‌نوشت‌ها:

- 1- functional
- 2-representational
- 3- online
- 4- mental spaces theory
- 5- recipe
- 6- Discourse-based
- 7- act
- 8- domains
- 9- Misunderstanding (MIS)
- 10- conceptual integration
- 11- Mapping in Thought and Language
- 12- Conceptual Blending Theory
- 13- mappings

- 14- the local discourse context
- 15- packets
- 16- embedded discourse
- 17- space builders
- 18- connectives
- 19- elements
- 20- Noun Phrases (NPs)
- 21- descriptions
- 22- presupposition
- 23- propagated
- 24- optimization principle
- 25- network or lattice
- 26- properties
- 27- relations
- 28- In the picture, a witch is riding a unicorn
- 29- knowledge structure
- 30- frames
- 31- idealized cognitive models
- 32- internally structured
- 33- connectors
- 34- counterpart elements
- 35- identity
- 36- chain of reference
- 37- access principle
- 38- foregrounded mental spaces
- 39- background mental spaces

پروژه نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی